

Przewodnictwo a świadectwo. Analiza elementów biograficznych w narracji przewodników w kontekście interpretacji trudnego dziedzictwa Czarnobylskiej Strefy Wykluczenia

W 2016 roku minęło 30 lat od katastrofy w Czarnobylu. Okrągła rocznica wywołała falę medialnego zainteresowania tym, jak dziś wygląda okolica elektrowni. Dla wielu osób okazało się zaskoczeniem, że Czarnobylska Strefa Wykluczenia (CSW) jest obecnie częściowo dostępna dla zwiedzających a wycieczki do CSW cieszą się coraz większą popularnością – w pierwszej połowie 2016 roku punkt kontrolny Ditiatki przekroczyło ponad 13 tysięcy osób. Co sprawia, że ludzie chcą zwiedzić skażone tereny? Dla niektórych to chęć przeżycia czegoś ekstremalnego i ekscytującego, dla innych – okazja do zrobienia wyjątkowych zdjęć, czy zobaczenia na własne oczy miejsc, które obrosły już tyłoma „mitami”. Motywacje turystów są różne, różne też są programy oferowane przez organizatorów turystyki. Jednak CSW to nie jest „zwykła” atrakcja turystyczna, to miejsce pamięci, przestrzeń, która symbolizuje traumę kulturową, jaką była katastrofa czarnobylska.

Kluczową rolę w zwiedzaniu CSW odgrywają przewodnicy, uprawnieni do oprowadzania przez Państwową Agencję ds. Zarządzania Strefą Wykluczenia. Miejsca katastrof, cierpienia, śmierci, takie właśnie jak CSW, często określane są mianem „trudnego dziedzictwa”, czyli spuścizny, której wolelibyśmy nie dziedziczyć po przodkach i wymazać z pamięci. To spadek, z którym dobrowolnie nikt nie chce się identyfikować, ale który narzuca na żyjących niezbywalny obowiązek uobecniania go w teraźniejszości i zachowywania na przyszłość (Owsianowska, Banaszkiewicz 2015, s. 13). Dlatego narracja związana z takimi miejscami jest szczególnie trudna, zwłaszcza, gdy dziedzictwo zaczyna ulegać turystycznej komercjalizacji.

W ostatnich latach opublikowano kilka artykułów poświęconych różnym aspektom zwiedzania CSW (Dobraszczyk 2010; Goatcher and Brunson 2011, Stone 2013, Yankovska and Hannam 2014), jednak w literaturze przedmiotu można dostrzec zasadniczy brak refleksji nad rozwojem turystyki w Czarnobylu, zwłaszcza w kontekście narracji przewodnickiej.

Głównym celem projektu będzie pokazanie, w jaki sposób indywidualne losy poszczególnych przewodników wpływają na sposób ich oprowadzania, a tym samym na interpretację dziedzictwa CSW. Przejęta hipoteza zakłada, że dla niektórych przewodników, opowieść o osobistym doświadczeniu katastrofy w Czarnobylu stanowi ważną część narracji – ich praca to rodzaj dawania świadectwa: mówienia o trudnej przyszłości, której wielu zwiedzających nie zna oraz pokazania ludzkiego wymiaru czarnobylskiej tragedii.

Projekt badawczy ma charakter etnograficzny. Za pomocą wywiadów pogłębionych z przewodnikami oraz obserwacji uczestniczącej podczas wycieczek do CSW, zostaną zebrane dane, który pozwolą na głębsze zrozumienie problemu, jakim jest interpretacja miejsc trudnego dziedzictwa przez lokalnych przewodników.

Wyniki badań zostaną zaprezentowane w formie anglojęzycznej monografii oraz w co najmniej dwóch artykułach w języku polskim. Będzie to stanowiło oryginalny wkład w rozwój antropologii turystyki w Polsce oraz przyczyni się znacząco do umiędzynarodowienia polskiej humanistyki na świecie.